

3 Kända ombyggnader, förändringar och underhållsarbeten

3.1 Källor och litteratur

Asplund, Carl och Curman, Sigurd, *Alsike kyrka, i: Erlinghundra härad. Sveriges kyrkor volym 1. Uppland IV:1*, Uppsala 1912. (Svk)

Bonnier, Ann Catherine, *Kyrkorna berättar. Upplands kyrkor 1250-1350*, Uppsala 1987.

Kilström, Bengt Ingmar och Estham, Inger, *Alsike kyrka, Upplands kyrkor 146*, Uppsala 1971.

Uppland, landskapets kyrkor. Forskningsprojektet sockenkyrkorna, Stockholm 2004.

Upplandsmuseets arkiv (UM)

3.2 Kronologisk förteckning

Årtal	Händelse	Källa
Ca 1300	Alsike kyrka uppförs som en salkyrka i tegel.	Bonnier s 172,
1300-1400-talet	Sakristia, torn och vapenhus byggs med murar av gråsten och tegel.	Svk s 166
Ca 1450	Ribbvalv slås i långhuset och dekorerar med kalkmålningar Ett triumfkrucifix och ett senare förstört altarskåp anskaffas.	Svk s 166
1615-1632	Stora ombyggnader utförs under kyrkoherde Henricus Matthiaes tid. Fasaderna putsat och vitkalkas. De medeltida valven revs pga sprickbildningar. Nya ribblösa kryssvalv inslås och dekorerar med målningar 1631. Bogårdsmur och yttertak repareras. Korskrank, bokstol, predikstol och bänkar tillkommer även under denna tid.	Svk s 166 Kilström s 5
1620	Det omtalas att spåntaket på kyrkan rödtjäras.	Svk s 139
1616-28	En klockstapel byggs 1616. År 1618 blev den spåntäckt och tjärad, därefter blev den inklädd med bräder år 1628.	Svk s 134
1600-talets slut	Under denna tid tillkommer, mest som gåvor, altarsilver, ljuskronor, ljusplåtar och ljusstakar samt textilier.	Svk s 166
1725	En läktare uppförs i väster.	Svk s 166
1759	Fönstren förstoras, och ett nytt fönster tas upp mot norr. De utvändiga strävpelarna tas bort, vilket så småningo leder till stora sprickor i valven.	Svk s 137 f, 166
1760	En ny predikstol anskaffas, sannolikt även en ny altaruspsats av Magnus Granlund. Tennstakar tillkommer.	Svk s 166
1767, 1773	Valven slås åter om dessa år. Tornets bottenvåning välvs och valvbågen mellan långhus och torn förstoras. En dörr tas upp i väster. 1767 byggs även en ny läktare. En laktaruppgång tillskapas från vapenhuset.	Svk 137 f, 166.
1799	Tornets höga spira tas ned och kyrkan förses med en ny lanterninhuv efter ritningar av Per Wilhelm Palmroth. Kyrkklockorna flyttas in i tornet från klockstapeln. Samtidigt tillkom de stora, rundbågiga ljudluckorna till tornets klockvåning.	Svk s 142, Uppland, landskapets kyrkor, s 93
1859-60	En stor ombyggnad av kyrkan genomförs. Koret förlängdes åt öster med en rektangulär utbyggnad som försågs med rundbågig fönsteröppning och täcks av tunnvalv. Korsarmarna mot norr och söder tillkom. De byggdes i tegel	Svk s 142-152

	och fick putsade fasader med svagt insänkta kors i gavelröstena. Korsarmarna välvdes med ribblösa kryssvalv. Gavlarna försågs med rundbågiga trefönstergrupper. Norra korsarmens utbyggnad gjorde att sakristians västra del fick rivas. Vapenhusets södra och östra väggar nedrevs och en ny sydmur uppfördes fram till södra korsarmens västra mur. Vapenhuset fick sitt flacka pulpettak och invändigt platt trätak. Invändigt görs ett nytt träaltare med förgyllt träkors. Vidare byggdes en ny bänkinredning med slutna kvarter. Vapenhusets ytterport tillkom. En ny läktare byggdes. En ny orgel tillverkades av A. G. Nygren. I samband med ombyggnaden förstördes det medeltida altarskåpet. Ett antal skulpterade helgonbilder från skåpet kunde tas tillvara och deponerades i Statens historiska museum.	Kilström s 11
1875	Trots att korsarmarna uppförts blev man tvungen att sätta in dragjärn för att hindra nya sprickor i valven.	Kilström s 6
1897	Rester av medeltida målningar knackades fram av friherre R. Cederström.	Svk s 144
1910-11	En stor invändig restaurering utförs efter förslag av Sigurd Curman. En viktig åtgärd var grundförstärkningen. I vapenhuset avdelas ett rum för värmeledningsrum med eldningsrum och värmekammare. Varmluft fördes in i kyrkan genom en cirkelrund öppning till södra korsarmen. Invändigt muras nytt altare av tegel och dekoreras av Filip Månsson. På det placeras en medeltida altarskiva i kalk sten. Korfönstret förses med glasmålningar av Gunnar Hallström. De år 1897 framtagna målningarna konserverades av CL Lundin. Nytt måleri i kyrkan utfördes av dekorationsmålaren Filip Månsson i tidstypisk nationalromantisk stil, vilka kompletterar och harmonierar med de gamla målningarna. I långhusets sydvästra hörn målas en inskriptionstavla med kyrkans historia i korta drag. Den fasta inredningen ges en ny färg i blått med marmoreringliknande måleri. Läktaren flyttades längre åt väster så att den endast upptar tornrummet. Tak under läktare dekorerades av Filip Månsson. Ett krucifix i svart trä med inläggningar i enbenholts och sköldpadd med kristusskulptur av silver skänktes till kyrkan. Krucifixet är ett italienskt arbete från omkring år 1500.	Svk s 143-153 Kilström s 7-8
1947-48	En ny grundförstärkning utförs med betongpelare som förs ner till fast grund. Sprickor i murverk lagas. En runsten påträffas under vapenhusets sockel. Den placeras väster om vapenhuset.	Kilström s 6 f
1949	Utvändig omputsning utförs. Invändig konservering av målningar utförs enligt inskription i kyrkan.	Kilström s 6
1966	Byggnadsstyrelsen beviljat tillstånd till elvärmeinstallation i kyrkan.	UM
1967	Länsstyrelsen i Stockholms län föreslår att området runt Alsike kyrka ska ges ett förordnande om landskapsbildsskydd enligt § 122 byggnadslagen och § 19 naturvårdslagen.	UM
1981	Utvändig renovering: omputsning av hela kyrkan utom tornet, nya vindskivor av plåt, borttagande av spån på vapenhusets tak samt lagning och tjärning av takspån på tornet. Riksantikvarieämbetet godkänner hänggrännor och stuprör på sydsidan vilket senare sätts upp på södra korsarmens västra sida.	UM
1986	Riksantikvarieämbetet ger tillstånd till brottsförebyggande åtgärder i form av märkning av inventarier.	UM
1999	Ny elvärmeinstallation med styr- och reglerutrustning installeras i kyrkan enligt förslag av Svensk klimatstyrning, Kolbäck. I samband med det rengörs och konserveras kalkmåleriet på väggar och valv. Odekorerade	UM

	vägg- och valvytor målas om med en varmvit kalkfärg. Arbetet utförs av Närkekonserveratorn, Örebro.	
2000-2001	<p>Ombyggnad av korsarmarna. Bänkarna tas bort och ersätts av väggfasta bänkar. Bänkkvarteren i långhuset förkortas med en bänk mot koret. Nytt golv av kalksten läggs i korsarmarna. I norra korsarmen ställs ett nytt skåp för liggande textilförvaring in. I södra korsarmen görs nya väggfasta bänkar och rummet förses med ett lätt altarbord och görs om till ett kapell för mindre gudstjänster. I sakristian görs ett nytt skåp. Arkitekt är Uno Söderberg och Mona Lantzourakis, Arksam & Uno Söderberg arkitektkontor, Stockholm. Vidare målas bänkkvarterens inre om i en ny ljusare färgsättning medan bänkskärmar och dörrar målningsbättras och konserveras. Konserveringsarbeten utförs av Närkekonserveratorn. De omfattar medeltida skulpturer, predikstol och altarring, De två pyramiderna på bänkarna i korsmitten ges en ny placering. Ljuskronorna rengörs. Fönster målas om. Krucifixet i södra korsarmen förses med ett nytillverkat kors.</p> <p>Ny ambo och sedilia tillverkas efter ritningar av Mona Lantzourakis, AIX, Stockholm. De placeras i koret. Ny inredning målas av Fredrikssons måleri.</p>	UM
2003	Två medeltida skulpturer, en madonna och en helig biskop, återfås från Statens historiska museum och placeras i norra korsarmen på nygjorda träkonsoler utförda enligt förslag av arkitekt Mona Lantzourakis.	UM
2003	Tillstånd till nya dynor på altarringen ges av Länsstyrelsen i Uppsala län. Arbetet utförs enligt förslag av arkitekt Mona Lantzourakis, Stockholm.	UM
2003	Säkerhetsarbeten utförs. De består av att lösa inventarier skyddas från stöld med diskret utförda vajerlås.	UM
2004	Länsstyrelsen i Uppsala län ger tillstånd till att sakristians tak läggs om med ny förzinkad, falsad skivplåt. ARbetet har ännu ej utförts.	UM
2005	Länsstyrelsen ger tillstånd till åtgärdande av fuktproblem. Som villkor ställs att en detaljerad projektering ska upprättas och godkännas av Länsstyrelsen. En provgrop grävs på tornets norra sida.	UM